

Anne Babaların Çocukların Katılım Hakkına Yönelik Görüşleri¹

Opinions of Parents Children's Participation Right

Tuğçe Akyol²

Öz

Ailede çocukların kendilerini ilgilendiren konular ile ilgili karar verme süreçlerine dâhil olmaları ve görüşlerini bildirmeleri katılım hakkının ailede uygulanabilmesini sağlar. Nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseninin kullanıldığı bu çalışmanın amacı, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların anne ve babalarının çocukların katılım hakkına yönelik görüşlerinin incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubuna, 2020-2021 eğitim öğretim yılında Afyonkarahisar il merkezinde Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ilkokulların anasınıflarına ve bağımsız anaokullarına devam eden beş-altı yaşındaki çocukların araştırmaya katılmaya gönüllü toplam 270 anne ve babaları dâhil edilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak, anne babalara ilişkin demografik bilgilerin ve çocukların evde ve okulda katılım hakkına yönelik görüşlerini bildirmeye yönelik açık uçlu soruların yer aldığı bir görüş bildirme formu kullanılmıştır. Anne babalar evde katılıma ilişkin örnek olarak en çok ev işlerine yardımcı olmayı en az sosyal aktiviteyi, okulda ise en çok çocukların etkinliklerde yer almalarını vermiştir. Anne babalar evde çocukları ile birlikte en çok sosyal aktivitelere ve yemek seçimine karar verdiklerini belirtmiştir. Anne babalar okulda katılım hakkının gerçekleşmesi için en çok etkinliklerin düzenlenmesi ve çocukların sosyal açıdan desteklenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ayrıca anne babaların katılım hakkına ilişkin bir farkındalığa sahip oldukları fakat bunun nasıl sağlanması gerektiği ile ilgili rehberliğe gereksinim duydukları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Katılım, Katılım hakkı, Okul öncesi dönem.

Abstract

Children's involvement in decision-making and expressing their opinions on issues that concern them ensures that the right to participate is applied in the family. The study, in which phenomenology design one of the qualitative research methods is used, aims to examine the opinions of the parents of the children attending preschool education about children's participation rights. A total of 270 parents of five-six years old children attending kindergartens and nursery classes of elementary schools affiliated to the Directorate of National Education in Afyonkarahisar Province in the 2020-2021 academic year were included in the study. An opinion form was used as the data collection tool in the study, which included demographic information about parents and open-ended questions about parents' opinions on the right to participate at home and in school. Parents gave helping in household chores the most and social activity the least at home as well as taking part in activities the most in school as examples of participation. Parents stated that they mostly decided on social activities and meal selection with their children at home. Parents emphasized the most that the activities should be organized at schools and children should be supported socially in order to realize their right to participate in school. In addition, it was determined that parents had an awareness of children's right to participate, but they needed guidance on how to ensure this.

Keywords: Family, Participation, Participation right, Preschool.

Araştırma Makalesi [Research Paper]

JEL:M30, M31, M37

Submitted: 09 / 12 / 2020

Accepted: 28 / 12 / 2020

¹ Bu çalışma, 3-5 Aralık 2020 tarihleri arasında gerçekleştirilen Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi'nde online bildiri olarak sunulmuştur.

² 7 Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, akyol.tugce@gmail.com

Giriş

Gelişimsel temellerin atıldığı ve kritik zaman dilimlerinden biri olan çocukluk döneminin sağlıklı bir şekilde geçirilmesi yaşamın ilerleyen dönemlerini olumlu yönde etkileyecektir. Çocukların her açıdan sağlıklı ve donanımlı bireyler olarak yetiştirilmeleri, becerilerinin ve kişiliklerinin desteklenmesi için onlara sevgi, saygı özelliklerini içeren demokratik ortamların hazırlanması gereklidir (Dinç, 2015; Özdemir Doğan, 2017). Çocukların sahip oldukları hakların korunması ve bu hakları toplumda yaşayarak öğrenmeleri gelecekte hak ve sorumluluklarını bilen, düşüncelerini ifade edip ve kararlar alabilen aktif vatandaşlar olmalarını sağlayacaktır (Erbay, 2010; Polat Unutkan, 2008).

Çocukların kendi haklarını, demokratik tutum ve davranışları öğrenmeye başladıkları ilk sosyal ortam ise ev ortamıdır (Ersoy, 2011). Ailelerin bu yüzden demokratik tutumlar sergilemeleri gereklidir. Olumlu ebeveyn çocuk etkileşimi, çocukların fikirlerine saygı duymak, çocukların görüşlerini ve duygularını ifade edebilmelerine fırsat vermek gibi deneyimler demokratik ebeveyn tutumunu içermektedir (Monaghan ve diğ., 2012). Demokratik tutum sergileyen anne babalar, çocukların görüşlerine önem verir ve çocukların katılım hakkına saygı duyarlar (Ersoy, 2012; Kent Kükürtçü, 2019). Ebeveynler çocukların demokratik tutum ve davranışları kazanabilmeleri için etkin katılım sağlama, model olma, etkili iletişim kurma, oyunlardan yararlanma gibi süreçlerden yararlanabilir (Deveci, 2011). Demokratik bir aile ortamında çocukların farklı konular ile ilgili tercihleri belirlenmeli ve görüşleri alınarak tartışmalara katılmaları sağlanmalıdır (Yeşil, 2002). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde çocukların aktif katılımcılar olarak toplumda yer almaları gerektiği ve ailelerin bu hakların destekleyicileri olarak vurgulanması, aile ilişkilerinin demokratik özellikler kazanmasını desteklemektedir (Pecnik, Matic ve Milakovic, 2016).

Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuk haklarını en belirgin şekilde ifade eden, uluslararası düzeyde çocuk hakları ile ilgili düzenlenen, günümüze kadar en iyi kabul görmüş insan hakları belgesidir (Detrick, 1999; Polat, 1997). Sözleşme'deki haklar yaşama, gelişme, korunma ve katılım olmak üzere toplam dört grupta yer almaktadır ve Madde 18 ve 27'de çocukların bakımı ve korunmasında en büyük sorumluluğun ailelere ait olduğu ifade edilmiştir (Akyüz, 2016; Özdemir Uluç, 2008). Ebeveynler çocukların temel gereksinimlerini karşılama ve koruma sorumluluğuna sahip olmakla birlikte çocukların kendi haklarını gerçekleştirebilmelerini destekleme konusunda sorumluluğa sahiptir (Dillen, 2006). Çocuk Hakları Avrupa Konseyi (2016) çocukların aile ortamı da dâhil olmak üzere yaşamlarındaki tüm alanlarındaki haklarını savunmaktadır. Sözleşmede yer alan Madde 3'de, çocukları ilgilendiren her durumda çocukların yüksek yararının korunması belirtilmektedir ve farklı maddelerde de anne babaların sorumlulukları ifade edilmektedir (UNICEF, 2004). Çocukların gelişen kapasitelerini dikkate alarak yapılan aile rehberliğine vurgu yapan Madde 5, çocukların katılım hakkının uygulanmasında oldukça önemlidir. Bu maddeye göre, anne, baba ya da çocuğa bakmakla yükümlü yetişkin çocuğun haklarını gerçekleştirebilme becerisini dikkate almalıdır. Çocukların becerileri arttıkça, gereksinim duydukları rehberlik de azalacak ve çocukların kararlar almaya ilişkin sorumluluk alma becerileri artacaktır. Aynı yaş grubundaki çocukların yaşam deneyimleri farklı olabileceği için, kendi haklarını gerçekleştirme düzeylerinde farklılık görülebilecektir (Lansdown, 2005).

Çocuk Hakları Avrupa Konseyi (2012) katılım hakkını, bireylerin görüşlerini ifade edebilmeleri, dinlenmeleri ve kendilerini ilgilendiren durumlar ile ilgili karar alma süreçlerine dâhil olabilmeleri, yaşları ve olgunluk düzeylerine göre görüşlerine gereken önemin verilmesini sağlayan alan, şart ve olanakların bütünü olarak tanımlamaktadır. Madde 13'de belirtilen çocukların bilgi alma ve görüşlerini ifade etme hakları, yetişkinlerin çocuklara gerekli olanakları sunmalarını içermektedir. Madde 12 ve 13'de, çocukların aile, okul, sosyal ortamlar gibi farklı ortamlarda önemli konular hakkındaki görüşlerini ifade etmeleri konusunda aileleri, uzmanlar ve politikacılar tarafından desteklenmeleri gerektiği vurgulanmaktadır (UNICEF, 2004). Çocukların katılım hakkı ile ilgili herhangi bir yaş sınırlaması yoktur. Çocukların kendilerini etkileyen durumları anlama becerileri gelişimsel düzeylere dayalı gerçekleşmemektedir. Çocukların bu becerileri, karşılaştıkları durumlara, yaşam deneyimlerine ve ailelerin kendilerine sundukları desteğe göre değişmektedir (Lansdown, 2010). Çocuklar eğitim hayatlarına başlamadan önce katılım hakkını ailede öğrenirler (Şallı İdare, 2018). Ailede çocukların kendileri ile ilgili verilen kararlara katılma ve kendi davranışlarını düzenleme fırsatı verilirse evde demokratik bir süreç gerçekleşir (Başaran, 2005). Ailede alınan kararlara çocukları dâhil etme onların gereksinimlerinin etkili bir şekilde karşılanmasını (Mason, 2008) ve çocukların aktif olarak yer aldıkları kararların uygulama sürecinde de (Kiely, 2005) daha az zorluk yaşamalarını sağlayacaktır. Ayrıca çocukların görüşlerini almak sadece katılım haklarının değil, diğer tüm haklarının gerçekleştirilmesi için gerekli koşulların sağlanmasını, çocukların demokratik karar alma biçimlerini öğrenmelerini ve potansiyellerini gerçekleştirebilmelerini sağlar (Pecnik, Matic ve Milakovic, 2016).

Ailelerin evde çocuk haklarını etkili bir şekilde uygulayabilmeleri için çocuk hakları konusunda yeterli bilgi ve farkındalık düzeyine sahip olmaları gereklidir (Howe ve Covell, 2005; Yurtsever Kılıçgün, 2015). Ayrıca ailelerin çocuk haklarını bilmeleri ve yaşamlarında içselleştirebilmeleri önemlidir (Turupcu ve Gültekin Akduman, 2015). Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde ailelere çocuk hakları eğitiminin verilmesi gerektiği ve aileler için geliştirilen eğitim programlarında ailede çocukların karar verme süreçlerinde yer almaları, görüşlerine gereken önemin verilmesi ve gelişen kapasitelerinin desteklenmesi gibi noktalara yer verilmesi vurgulanmaktadır (Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi, 2009).

Alanyazında ilkököl ve daha sonraki öğretim kademelerine devam eden çocukların anne babalarının çocuk haklarına ilişkin görüşlerinin (Akgül, 2015; Deb ve Mathews, 2012; Ersoy, 2012; Genç ve Güner, 2016; Kesayak, 2018; Kurtdede Fidan & Özaydın, 2019) ve tutumlarının (Kızılırmak ve Alkan Ersoy, 2015; Yeşilkayalı ve Yıldız Demirtaş, 2016) farklı değişkenler açısından incelendiği çalışmaların olduğu görülmektedir. Anne babaların ve çocukların görüşlerinin karşılaştırılmasına dayalı çalışmaların da (Cherney, 2010; Kosher, 2018; Ruck, Tenenbaum ve Willenberg 2011; Taşkın, 2019) yapıldığı görülmektedir. Ailelerin sosyo-ekonomik düzeyinin (Ersoy, 2012; Tereseviciene ve Jonyniene, 2001; Tatlı, Selimoğlu ve Bademci, 2012) çocuk haklarına yönelik tutumlarında etkili olduğu sonuçlarına ulaşılan çalışmalar da görülmektedir. Okul öncesi çocuklarının ailelerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarını (Kızılırmak, 2015; Yurtsever, 2009) ve görüşlerini (Dinç, 2015) ele alan sınırlı sayıda çalışma gerçekleştirildiği görülmektedir. Ailede okul öncesi çocuklarının katılım hakkını ele alan üç çalışmanın gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu çalışmalardan birinde ebeveynlerin çocukların kendi yaşamlarına katılım durumlarına ilişkin bakış açıları Hart'ın katılım merdiveni (Avcı ve Akar Gençler, 2017) diğer çalışmada ise oyun alanlarında anne çocuk iletişimi katılım hakkı açısından (Avcı ve Yol, 2018) incelenmiştir. Coşgun (2019) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ise, ilkököl çocuklarının ebeveynlerinin çocukların katılım hakkında yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla bir çocuk katılımı ölçeği geliştirilmiştir. Okul öncesi dönemdeki çocukların hem annelerinin hem de babalarının evde ve okulda çocukların katılım hakkına yönelik görüşlerini inceleyen bir çalışmanın ise henüz gerçekleştirilmediği görülmüştür. Tüm bunlardan yola çıkılarak bu çalışmada, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların anne ve babalarının çocukların katılım hakkına yönelik görüşlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

1. Yöntem

1.1 Araştırmanın Modeli

Anne ve babaların çocukların katılım hakkına yönelik görüşlerinin incelenmesini amaçlayan bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Fenomenoloji deseni, bireylerin bir fenomen ya da kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerinin ortak anlamını ifade etmektedir (Creswell, 2013). Ayrıca bu desende, yaşanmış olaylar ve deneyimler derinlemesine bir şekilde incelenmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

1.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu, amaçlı örnekleme yöntemlerinden kolay ulaşılabılır durum örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Çalışma grubunu, 2020-2021 eğitim öğretim yılında Afyonkarahisar il merkezi Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı anaokullarına ve anasınıflarına devam eden beş-altı yaşındaki çocukların araştırmaya katılmaya gönüllü toplam 270 (Anne=175, Baba=95) anne babaları oluşturmuştur. Çalışma grubunun demografik özellikleri incelendiğinde, %64,8'sinin anne, %35,2'sinin baba, annelerin %18,9'unun ilkököl, %24'ünün ortaokul, %30,9'unun lise, %8'inin önlisans, %16'sinin lisans, %1,7'sinin yüksek lisans mezunu olduğu ve 1 tanesinin okur-yazar olmadığı, babaların ise %12,6'sinin ilkököl, %14,7'sinin ortaokul, %36,8'inin lise, %11,5'inin önlisans, %21'inin lisans ve %3,4'ünün yüksek lisans mezunu olduğu görülmüştür. Annelerin %70,2'si ev hanımı, %13,7'si memur, %9,8'i işçi ve %6,3'ü serbest meslek, babaların %49,5'i serbest meslek, %26,3'ü işçi ve %24,ü memurdur. Anne babaların %53,8'inin kız, %46,2'sinin erkek çocuğu olduğu, %12,9'unun tek çocuğa, %87,1'inin birden fazla çocuğa sahip oldukları belirlenmiştir.

1.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmacı tarafından anne babalara ilişkin demografik bilgilerin bulunduğu, çocukların evde ve okulda katılım hakkına yönelik görüşlerini bildirmeye yönelik toplam sekiz açık uçlu sorunun yer aldığı bir görüş bildirme formu kullanılmıştır. Bu form, iç geçerliği sağlamak amacıyla üç alan uzmanının görüşüne sunulmuştur. Uzmanlardan gelen dönütler sonrasında formda yer alan sorulardan ikisinde değişiklik yapılmıştır ve pilot çalışma kapsamında iki anneye ve iki babaya form gönderilmiştir. Formlara verilen cevaplardan soruların anlaşılır olduğu belirlenmiş ve forma son şekli verilmiştir.

1.4. Veri Toplama Süreci

Bu araştırmaya ilişkin etik kurul izni Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimleri Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından 27.10.2020/10 tarihli ve sayılı olarak çıkmıştır. Araştırmanın verileri çevrimiçi form yoluyla toplanmış olup araştırmacı tarafından araştırmaya katılan anne babalara araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca katılımcılara verilerin yalnızca araştırmanın amacı için kullanılacağı, katılımcıların kimliklerinin gizli tutulacağı belirtilmiş ve yalnızca gönüllü olan katılımcılardan veri toplanmıştır.

1.5. Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analizde, elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre yorumlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Anne babalar tarafından doldurulan görüş bildirme formları tek tek numaralandırılmış ve önceden belirlenen temalara göre incelenmiştir. Bu temalar, anne babaların katılıma ilişkin görüşleri, evde katılım hakkına yönelik görüşleri ve okulda katılım hakkına yönelik görüşleri olarak

belirlenmiştir. Araştırmada kullanılan formdaki demografik özelliklerin ve soruların frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunda yer alan annelere (A1, A2, A3...) ve babalara (B1, B2, B3...) birer kod numarası verilmiş ve görüşlerinden doğrudan alıntılar yapılmıştır. Araştırmaya ait veriler araştırmacıdan bağımsız bir araştırmacı tarafından ayrı ayrı kodlanmış ve Miles ve Huberman'ın (1994) güvenilirlik formülü kullanılarak kodlayıcılar arası uyum yüzdesi .81 olarak belirlenmiştir.

2. Bulgular

2.1. Anne ve Babaların Katılıma İlişkin Görüşleri

Tablo 1. Katılıma İlişkin Tanımlar

Tanımlar	f	%
Gelişimsel görevler	60	22,2
Yüksek düzey	60	22,2
İyi bir eğitim alması	39	14,4
Okulda yapılan etkinliklerde yer almak	25	9,3
İlkokula hazırlık	18	6,7
Diğer	17	6,3
Aile katılımı	16	5,9
Boş	14	5,2
Orta düzey	10	3,7
Düşük düzey	7	2,6
Karar verme/görüşlerini ifade etmek	4	1,5
Toplam	270	100

Tablo 1 incelendiğinde, anne babaların çocuk katılımını en çok gelişimsel görevler ve etkinliklere yüksek düzeyde katılım göstermeleri (%22,2) şeklinde açıkladıkları görülmektedir. Tablo 1'e göre, anne ve babalar katılımı çocuklarının iyi bir eğitim alması (%14,4), okulda yapılan etkinliklerde yer almak (%9,3), ilkokula hazırlık (%6,7), diğer (%6,3), aile katılımı (%5,9), orta (%3,7) ve düşük (%2,6) düzeyde katılım göstermeleri şeklinde belirttikleri, araştırmaya katılan anne babaların %5,2'sinin bu soruyu boş bıraktıkları görülmektedir. Tablo 1'e göre anne babalar katılımı en az (%1,5) karar verme/görüşlerini ifade etmek şeklinde tanımlamaktadır.

A13 katılımın gelişimi desteklediğini "Çocuklarımızın sosyal beceri, işbirliği, sosyal bağımsızlık uyum vb. gelişimlerini olumlu yönde etkileyen durumdur." şeklinde belirtmiştir. A96 "Çocuğun sorumluluklarını yerine getirebilmesi fiziksel ve sosyal becerilerini tamamlaması" ve A160 "Çocuklar paylaşmayı- saygıyı öğreniyor. Disiplin ve kendi kararlarını alabilmeyi öğreniyor. Sorumluluk sahibi olmaya başlıyor." şeklinde ifade etmiştir. Babalardan B120 ise "Gelişim düzeylerinin güzelce desteklenmesi" diyerek katılımı tanımlamıştır. Çocuklarının katılımını anne babalardan A2 "Çocuğum okuldaki tüm etkinliklere çoğunlukla katılır.", A78 "Çok iyi. Genelde katılıyor" ve B25 "İyi" diyerek yüksek düzeyde bulduklarını belirtmiştir. A9 "Orta seviye", B22 "Fena değil" şeklinde çocuklarının katılımını orta düzeyde ve A72 "Katılımı çok az", B55 "Az" diye düşük düzeyde bulduklarını ifade etmiştir. Anne babalardan A7 "Kaliteli bir eğitim olmalı", A69 "Çok eğitici ve öğretici çocuklardaki etkisi çok fazla" ve B84 "Çocuğun gelişimine ve olumlu alışma sürecine katılımda bulunan eğitimler olması" diyerek yaptıkları tanımlarda çocuklarının iyi bir eğitim almasını vurgulamıştır.

Katılımı okulda yapılan etkinliklerde yer almak şeklinde belirten anne babaların görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

"Çocuğun diğer çocuklarla birlikte yapılan etkinliklerde faaliyet gösterme durumudur." (A41)

"Çocuğun okul faaliyetlerine katılımı." (A154)

"Okuldaki etkinliklere katılıp yapması." (B17)

"Öğrencinin aktivitelere olan istekliliği ve faaliyet bakımından düzeyi." (B19)

Katılımın ilkokula hazırlık sürecini etkilediğini belirten anne babalardan bazıları bu görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

"İlkokul alıştırmasıdır, böylece ilkokula başlarken çocuklar yabancılaşmıyorlar toplum olarak bir arada nasıl yaşayacaklarını hangi kurallara uyması gerektiğini ve neler yapılacağını öğreniyor." (A24)

"İlkokula ve geleceğe atacağı ilk adımları için verimli geçen süreç." (A128)

"Çocuklara ilköğretim eğitiminden önce okula oryantasyonları açısından faydalı olduğunu düşünüyorum." (B56)

Babalardan B68 “Öğrenci ve ailelerin eğitici ve öğretici aktivitelerle öğrenme sürecine katılımı”, B91 “Bence okul aile çocuk arasındaki ilişkiyi güçlendiren bir iletişim şekli”, annelerden A172 “Katılım çalışmaları ile birlikte çocuklarımız, hayatındaki iki önemli anlam olan okul ve ev arasındaki birliği güçlendirmekte” ve A126 “Anne-babaların veya diğer aile üyelerinin çocukların eğitimi ve gelişmelerine katkıda bulunmak için katıldıkları bir süreçtir.” diyerek katılımı daha çok aile katılımı açısından vurgulamıştır.

Katılımı, karar verme/görüş bildirme olarak tanımlayan anne babalar şunları belirtmiştir:

“Çocukların görüş ve düşüncelerini serbestçe ifade edebildikleri ve bu görüş ve düşüncelerin eğitmenler tarafından dikkate alındığı değerlendirildiği durumlardır.” (B40)

“Toplum içinde aile içinde okulda karar verme anlamına gelir.” (B47)

“Katılım; bir durum karşısında duygu ve düşüncelerini dile getirip, olayın sonucuna ilişkin karar vermesidir.” (A45)

“Çocukların görüşlerini serbestçe ifade edebildikleri sağlıklı bir ortam.” (A127)

Tablo 2. Katılım İçin Gerekli Becerilere İlişkin Görüşler

Beceriler	f	%
Motor beceriler	119	30,1
Sosyal-duygusal beceriler	86	21,8
Dil becerileri	36	9,1
Bilişsel beceriler	35	8,9
Akademik beceriler	26	6,6
Akran ilişkileri	23	5,8
Sosyal aktivite (sanat, spor, resim, gezi, vb.)	19	4,8
Öz bakım becerileri (temizlik, düzenli olma, vb.)	16	4
Oyun	9	2,3
Etkinlikler	8	2
Boş	6	1,5
Yeterli	5	1,5
Karar verme	3	0,8
Aile katılımı	2	0,5
Her alan	2	0,5
Toplam	395	100

Tablo 2 incelendiğinde, anne babalar katılım için en çok motor (%30,1) ve sosyal-duygusal (%21,8) sonrasında sırasıyla dil (%9,1), bilişsel (%8,9) ve akademik (%6,6) becerilerin geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Anne babalar akran ilişkilerinin (%5,8) ve öz bakım becerilerinin (%4) geliştirilmesi, sosyal aktivitelerin (%4,8), oyun sürelerinin (%2,3) ve etkinlik sayılarının (%2) artması gerektiğini belirtmiştir. Bu soruya cevap vermeyen anne babalar ile çocuklarının katılım için gerekli becerilere sahip olduğunu belirten ailelerin sayısının aynı olduğu (%1,5) görülmektedir. Tablo 2'ye göre, anne babalar katılım için en az karar vermenin, aile katılımının ve her alandaki becerilerin geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Anne babalardan A4 “El becerilerini geliştirmek kâğıt kalem kullanımının daha da öğrenilmesi”, A35 “İncelik gerektiren motor becerisi”, A76 “Kesme, kalem tutma, boyama, çizgi çalışmaları”, B15 “El kaslarının gelişimi”, B20 “Boyama yapma, makas kullanma” ve B91 “El ve motor becerilerinin” diyerek motor becerilerin geliştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. A3 “Özgüvenleri geliştirilmeli”, A41 “Sosyalleşme, özgüven, girişimcilik”, A126 “Sosyalleşme, yaratıcılık, empati”, B7 “Paylaşma, dostluk, güven” şeklinde sosyal-duygusal becerilerin gerekli olduğunu belirtmiştir. A129 “Dil gelişimi, kendini ifade etme, toplumun karşısında sıkılmadan konuşabilme”, A167 “Kendini ifade etme becerisi” ve B72 “Konuşma ve insanlarla daha iyi iletişim kurma becerisinin geliştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.” diye dil becerilerinin geliştirilmesi gerektiğini açıklarken, B13 “Zihinsel alanda”, B19 “Bilişsel beceriler”, A23 “Düşünme, merak ve araştırma” ve A160 “Akıl yürütme becerisi” şeklinde bilişsel becerilere vurgu yapmıştır. Akademik becerileri belirten anne ve babalardan A72 “Okuma ve yazmaya yönelik dersler görmesini düşünüyorum.”, B61 “Sayıların ve harflerin geliştirilmesini düşününüz.”, akran ilişkilerini B81 “Arkadaşlarıyla iyi geçinme” ve A132 “Arkadaş ilişkileri”, öz bakım becerilerini B3 “Temizlik, düzenli olma bilinci”, B56 “Bir başka kimsenin yardımına ihtiyaç duymadan kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmesi”, A163 “Kıyafetlerini kendi değiştirebilmeli, kendi başına yemeğini yiyebilmeli” diye açıklamıştır. B38 “Resim, tiyatro gibi dallarda etkinlikler yapılmalı”, A108 “Gezilere katılabilirler.” diyerek sosyal aktivitelerin, B6 “Oyun odaklı faaliyetlerin yaptırılması”, B95 “İlgisini çekecek oyunlar olmalı” şeklinde oyunların ve A39 “Odak artırıcı aktiviteler yaptırılabilir.”, A92 “Etkinliklerin toplu şekilde yapılması” diyerek etkinliklerin düzenlenmesi ile ilgili görüş bildirmiştir. Katılımın sağlanması için karar verme süreçlerine yer verilmesi gerektiğini A45 “Kararlara saygı duymayı öğrenmiş oluyor.”, B35 “Karar verme becerisi” ve B71 “Karar verme, değerlendirme” şeklinde vurgulamıştır.

2.2. Anne ve Babaların Evde Katılım Hakkına İlişkin Görüşleri

Tablo 3. Evde Katılıma İlişkin Verilen Örnekler

Evde Katılım	f	%
Ev işlerine yardımcı olmak	97	35,9
Oyun	49	18,1
Etkinlik/ödev	44	16,3
Karar vermek/görüş bildirmek	20	7,4
Aile katılımı	18	6,7
Aile içi iletişim	12	4,4
Özbakım becerileri	12	4,4
Diğer	7	2,6
Sosyal aktivite	5	1,9
Boş	5	1,9
Katılmıyor	1	0,4
Toplam	270	100

Tablo 3'e göre, anne babalar çocukların evde katılımına ilişkin örnek olarak en çok ev işlerine yardımcı olmayı (%35,9) ve en az sosyal aktiviteyi (%1,9) vermiştir. Anne babalardan beşi, soruya yanıt vermezken, biri ise evde katılıma ait bir sürecin olmadığını belirtmiştir. Ev işlerine yardımcı olmaya B90 "Evde, sofa kurarken, tamir yaparken", A131 "Evde odasının tertip düzen ve temizliğinin yapılması" ve A155 "Evde oyuncak toplama, kıyafet düzenlemeye katılır." şeklinde örnekler vermiştir. Sosyal aktivitelere A3 "Sosyal etkinlik için yapacaklarımızı beraber karar veririz." ve A151 "Sportif faaliyetler" olarak örnek vermiştir. Tablo 3'e göre, anne ve babalar evde katılıma sırasıyla oyun (%18,1), etkinlik/ödev (%16,3), karar vermek/görüş bildirmek (%7,4), aile katılımı (%6,7), aile içi iletişim ve özbakım becerileri (%4,4) ve diğer süreçler (%2,6) şeklinde örnek vermiştir. Annelerden A162 evde katılımı "Evde oyun oynamak", babalardan B82 "Evde birlikte basit ve eğitici oyunlar oynuyoruz.", ve B53 "Evde, ailecek oynanan oyunlara katılır." diye belirtmiştir. Evde çocuk katılımını etkinlik/ödev yapmak şeklinde açıklayan A35 "Evde ödevi birlikte yapabiliriz.", B3 "Çocuğumuzun evde katılımı ile ilgili olarak aldığı ödev ve diğer görevleri yerine getirmesi" ve B8 "Evde harfleri yazmak öğrenmek şiiir ezberleme" demmiştir. A165 "Eve gönderilen etkinlikleri beraber çalışma", B50 "Kermese yiyecek hazırlıyoruz beraber" örnekleri ile aile katılımına, A68 "Evde büyüklerine karşı saygı ve sevgi kazanması", A89 "Aileye iyi davranmak" şeklinde aile içi iletişime, B89 "Evde kendine bakım, hijyene dikkat etme" ve A44 "Kıyafetlerini katlar" şeklinde özbakım becerilerine örnekler vermiştir.

Evdeki katılıma karar vermek/görüş bildirmek gibi örnekler veren anne babalardan bazılarının görüşleri şu şekildedir:

"Evde karar alınması gereken durumlarda çocuğumuzun fikrini alır karara onunda katılım ve etkisini sağlarız." (B41)

"Bu gün yemek istediği/ giymek istediği şeyler seçme." (B71)

"Evde fikirlerini beyan etmekte." (A91)

"Evdeki kararlar alınırken fikrini sunar." (A127)

Tablo 4. Evde Birlikte Verilen Kararlara İlişkin Örnekler

Evde Katılım	f	%
Sosyal aktivite	79	18,9
Yemek seçimi	78	18,6
Bilgisayar, tv, film izleme ve oyun süresi	47	11,2
Alışveriş	43	10,3
Kıyafet seçimi	41	9,8
Oyun	31	7,4
Etkinlik/ödev	28	6,7
Oda düzeni	22	5,3
Günlük program (yemek, uyku, etkinlik, oyun zamanı)	19	4,5
Ev işi	9	2,1
Yok	8	1,9
Sosyal ilişkiler	6	1,4
Her konuda	4	1
Boş	3	.7
Zorlanıyorum	1	.1
Toplam	419	100

Tablo 4 incelendiğinde, anne babalar evde çocukları ile birlikte en çok sosyal aktivitelere (%18,9) ve yemek seçimine (%18,6) en az ise her konuda (%1) karar verdiklerini belirtmiştir. Anne babalar çocuklarıyla beraber sırayla bilgisayar, tv, film izleme ve oyun süresi (%11,2), alışveriş (%10,3), kıyafet seçimi (%9,8), oyun (%7,4), etkinlik (%6,7), oda düzeni (%5,3), günlük program (%4,5), ev işi (%2,1) ile ilgili konularda kararlar verdiklerini ifade etmiştir. Anne babalardan sekizi evde çocukları ile birlikte karar verdikleri bir durum olmadığını, üçü soruyu boş bırakırken biri ise çocuğu ile birlikte karar verirken zorlandığını belirtmiştir. A7 “Hafta sonu ne yapacağımızı, nereye gideceğimize karar veririz.”, B5 “Sinema, tiyatro ve diğer etkinlikler” olarak sosyal aktivitelere, B92 “Beraber ne yemek yapılmalı”, A174 “Beraber seçeriz pişireceğimiz yemeği.” diyerek yemeklere, A37 “TV izleme ve bilgisayar oynama saatlerini beraber belirliyoruz.”, B2 “Televizyon izleme bilgisayar” şeklinde sürelerle karar verdiklerini belirtmiştir.

Anne babalardan B79 “Alışverişte almamız gerekenler”, A132 “Onun kullanacağı eşyayı alırken fikrini sormak onun beğendiğini almak” şeklinde alışverişe, A24 “Hangi elbiseyi giyeceğine”, A48 “Kıyafetlerini giydirirken hangisini beğendiğini sorar ona göre karar veririz.” şeklinde kıyafet seçimine, A12 “Oyun seçimi”, B7 “Oynamak istediği oyunları beraber seçeriz.” şeklinde oyunlara, B88 “Ödev veya etkinlik saati günü”, A166 “Ödevleriyle ilgili nasıl yapmamız gerektiğini” şeklinde etkinliklere/ödevlere karar verdiklerini ifade etmiştir. A146 “Eşya yerleştirme konusunda bazen fikir verir, şunu buraya koysak daha güzel olur diye.” A168 “Salonun bir kenarına ona oyun alanı düzenledik ve bu düzenin nasıl olması gerektiğine neresi olması gerektiğine beraber karar aldık.” diye belirterek oda düzenine, B63 “Gün içinde neler yapacağımızı planlarız.”, B87 “Gün içerisinde yapacaklarımıza sırasıyla karar verme” şeklinde günlük programa, A16 “Benimle dağınık ortamı toplamak” diyerek ev işlerine ve A36 “Karşısındaki kişilerle nasıl konuşması gerektiğine” ve A61 “Yabancı kişilere nasıl davranması gerektiği” şeklinde sosyal ilişkilere örnek vermiştir.

Tablo 5. Evde Katılım Hakkının Gerçekleşmesine Yönelik Görüşler

Ailenin rolü	f	%
Destek olmak /cesaretlendirmek	62	23,6
Ailenin önemi	40	15,2
Anne baba tutumu	38	14,4
Teşvik/yararlarını anlatmak	26	9,9
Aile katılımı/okul aile işbirliği	21	8
Söz hakkı vermek/fikrini almak	15	5,7
Rol model	15	5,7
İlgi alanlarına göre yönlendirmek	12	4,6
Etkinlik/ödev	12	4,6
Öğretmene danışmak	6	2,3
Boş	5	1,9
Akran ilişkileri	4	1,5
Okulun önemi	4	1,5
Özbakım becerileri	2	.7
Az	1	.1
Toplam	263	100

Tablo 5 incelendiğinde, evde katılım hakkının gerçekleşmesi için anne babalar en çok çocuklarına destek olmaları/cesaretlendirmeleri (%23,6) gerektiğini ve ailenin önemli olduğunu (%15,2), en az ise özbakım becerilerini belirtmiştir. Anne babalardan sadece biri ailenin rolünün az olduğunu ifade etmiştir. Anne babalar, çocukların evdeki katılım hakkı için sırasıyla anne baba tutumunun (%14,4), çocuğu teşvik edip, yararlarını anlatmanın (%9,9), aile katılımı/okul aile işbirliğinin (%8), söz hakkı vermek/fikrini almanın ve rol model olmanın (%5,7) önemini belirtmiştir. Ayrıca anne babalar ilgi alanlarına göre yönlendirmenin ve etkinlik/ödevlerin (%4,6), öğretmene danışmanın (%2,3), akran ilişkilerinin ve okulun öneminin (%1,5) de önemli olduğunu vurgulamıştır.

Evde katılım hakkının gerçekleşmesi için çocuklarına destek olmaları gerektiğini belirten anne babalardan bazıları bu görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Aile evde çocuğa cesaret vermeli, evde çocuğun söylediği şeyler göz önüne alınmalı.” (A51)

“Destek ve ilgi göstermek gerek.” (B29)

“Ailenin desteğini hisseden çocuk daha fazla kendini güvende hisseder.” (B57)

Evdeki katılımda ailenin önemli olduğunu vurgulayan bazı anne babalar aşağıdaki gibi görüşlerini bildirmiştir:

“Eğitim ailede başladığı için büyük bir rolünün olduğunu düşünüyorum.” (B15)

“İlk eğitim ailedendir. Bu yüzden önemli rol ailenindir.” (A37)

“Ailenin önemi çok büyük tabi ki de, öncelikle çocuğun mutlu bir ailede ve huzur ortamında yaşaması gerekir.” (A114)

Anne baba tutumunun çocukların evdeki katılımlarını etkilediğini belirten anne babalar şunları ifade etmiştir:

“Sabır saygı ve anlayış, onların söylediklerini dinlemek..” (A16)

“Aile içinde görev sorumluluk alan ve bir şeyler yapan öğrenen okul etkinliklerinde aktif katılım sağlar.” (B63)

Evdeki katılım için ailenin çocuğu teşvik etmesi gerektiğini belirten anne-babalardan bazıları bu görüşlerini şu şekilde belirtmiştir:

“Aile teşvik etmeli güzel taraflarını anlatmalı.” (A1)

“Katılımın onun hayatına getirecek bütün güzelliklerini ve faydalarını ona en iyi şekilde anlatmalı.” (A158)

“Çocuğumun katılacağı program ile ilgili bilgilendirmek.” (B6)

Bazı anne babalar aile katılımı/okul aile işbirliğinin önemine şu şekilde değinmiştir:

“Aile de tıpkı okuldaki gibi etkinlikler yaparak çocuğu aktif hale getirmeli.” (B82)

“Aile-öğretmen-okul işbirliği içinde olmalı.” (B88)

“Aile tüm eğitim-öğretim sürecine aktif katılmalıdır. Aile katılımında zayıf olursa maalesef çocukta katılım süreçlerinde eksik, etkisiz, duyarsız kalmaktadır.” (A125)

Aşağıdaki anne babalar çocuklara söz hakkı vermenin/fikirlerini almanın evdeki katılım hakkını olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir:

“Her zaman için çocuğun isteklerini ve düşüncelerini belirtmesine izin vermeli.” (B16)

“Çocuk aile içinde düşüncesini özgürce ifade edebiliyorsa bunu diğer ortamlarda da kolaylıkla yapabilir.” (B33)

“Çocukların da ailenin bir ferdi olarak katılım sağlaması onun fikirlerini ifade edebilmesi açısından önemlidir.” (A99)

“Çocukları desteklemek fikirlerini özgürce söyleyebilmelerine fırsat vermek gerektiğini düşünüyorum.” (A167)

A147 “Çocuklarıma davranışlarıyla örnek olurlar.” B73 “Çocuklara yol gösterirler. Onlara örnek olurlar.” şeklinde ailenin rol model olmasının, B17 “Çocuğun sevdiği alanları ortaya çıkarmak” ve A94 “Çocuğun ilgi alanları aileleri takip etmesi çok önemli buna göre çocuğun nelere katılım sağlayıp sağlamadığını nelere yönlendirdiğimizi daha iyi anlayabiliriz.” diye belirterek ilgi alanlarına göre yönlendirmenin, A27 “Etkinlikleri beraber yaparak çocuğumun el ve zihindeki becerilerini ortaya çıkarabiliriz.” ve B82 “Aile de tıpkı okuldaki gibi etkinlikler yaparak çocuğu aktif hale getirmeli.” şeklinde etkinlik/ödevlerin yapılmasının evdeki katılımı etkilediği yönünde görüş bildirmiştir. Evdeki katılım için ailelerin öğretmene danışmalarını B65 “Öğretmenle iletişim halinde olarak olumlu bir süreç gerçekleştirebiliriz.”, A103 “Öğretmenlerimizle ortak çalışarak fikir alışverişi yaparak çocuğumuzun katılım sürecini olumlu bir şekilde gerçekleştirebiliriz.” şeklinde akran ilişkilerini desteklemelerini, A91 “Çocuğun sosyal olmasında aile faktörünün rolü büyük, çocuğa dostluk kavramını güzel aşılmalı” ve B21 “Ailenin rolü çok büyüktür. Çünkü okula gitmesini, arkadaşlarıyla oynamasını sağlar.” şeklinde, aile kadar okulun da önemli olduğunu, A53 “Okulun ailenin gösterdiğinden daha iyi ve geliştirici olacağını düşünüyorum.” ve B22 “Ailelerin rolü önemli eğitim veren öğretmenin rolü daha çok eğer öğrenci öğretmenini ve okulunu seviyorsa katılımı çok daha kolay ve verimli olur.” şeklinde açıklamıştır.

2.3. Anne ve Babaların Okulda Katılım Hakkına İlişkin Görüşleri

Tablo 6. Okulda Katılıma İlişkin Verilen Örnekler

Okulda Katılım	f	%
Etkinlik	137	50,7
Oyun	45	16,7
Kurallara uymak/sorumluluk	36	13,3
Gelişimsel görevler	20	7,4
Aile katılımı	12	4,4
Diğer	9	3,3
Boş	7	2,6
Katılmıyor	2	.8
Bilmiyorum	2	.8
Toplam	270	100

Tablo 6'ya göre, anne babalar çocukların okulda katılımına ilişkin örnek olarak en çok etkinliklerde yer almalarını (%50,7) vermiştir. Anne babalardan yedisi soruya yanıt vermezken, ikisi ise okulda katılıma ait bir sürecin olmadığını ve ikisi bilmediklerini belirtmiştir. Anne babalar okulda katılıma oyun (%16,7), kurallara uymak/sorumluluk (%13,3), gelişimsel görevler (%7,4), aile katılımı (%4,4) ve diğer süreçler (%3,3) şeklinde örnekler vermiştir. Etkinliklere B93 "Okulda etkinlik önemli gün ve haftalar için çalışma.." ve A168 "Okulda etkinliklerde katılım sağlamaktadır." olarak örnek vermiştir. Oyunlara A124 "Okulda oynan oyunların geneline katılım gösterir.", B38 "Okul hep beraber aynı oyunu grupça oynamak" şeklinde, kurallara uymaya/sorumluluklara B80 "Okulda verilen görevleri yerine getirme", B47 "Okul içinde oyun kurallarına uyar." ve A115 "Evde ve okulda da her şeye uyum sağladığını düşünüyorum." şeklinde örnekler vermiştir. Okuldaki katılımı anne babalardan B42 "Okulda, paylaşmayı başkalarına saygı duymayı sosyalleşmeyi, özgüven, motor ve bilişsel becerilerin gelişmesi", B56 "Oynama, kesme, yapıştırma gibi beceriler. Kalem tutma, rakamları öğrenme yazma." ve B60 "Paylaşma, özgüven gelişmesi" diye açıklamıştır. A27 "Okuldaki katılım aile desteğiyle beraber turşu, kurmak, kurabiye yapmak, salata yapmak gibi", A35 "Okulda yoğurt yaptık. Çocuklar yoğurdu karıştırdı. Sıcaklığına baktı." şeklinde aile katılımına örnekler verirken, A161 "Okulda bazen faaliyetlere katılmıyor." okulda katılımın gerçekleşmediğini belirtmiştir.

Tablo 7. Okulda Katılım Hakkının Gerçekleşmesine Yönelik Görüşler

Ailenin rolü	f	%
Etkinliklerin düzenlenmesi	73	26,4
Sosyal açıdan desteklemek	46	16,6
Yeterli	34	12,3
Sosyal aktivite	32	11,6
Akademik beceriler	17	6,1
Oyun	13	4,7
Öğrenme ortamı	13	4,7
Karar almak, görüşlerini önemsemek	12	4,3
Boş	11	4
Akran ilişkileri	7	2,5
Eğitimde fırsat eşitliği	7	2,5
Aile katılımı	7	2,5
Yeterli değil	2	.7
Öğretmen-yönetici eğitimi	2	.7
Teknolojiden uzaklaşma	1	.4
Toplam	277	100

Tablo 7 incelendiğinde, okulda katılım hakkının gerçekleşmesi için anne babalar en çok etkinliklerin düzenlenmesi (%26,4) ve çocukların sosyal açıdan desteklenmesi (%16,6) gerektiğini en az ise öğretmen-yönetici eğitimine, teknolojiden uzaklaşmaya gereksinim duyulduğunu belirtmiştir. Anne babalardan otuz dördü okuldaki katılımın yeterli, ikisi ise yetersiz olduğunu belirtmiş ve on biri ise soruya cevap vermemiştir.

Anne babalar okulda katılım hakkının gerçekleşmesi için sosyal aktivitelerin planlanması (%11,6), akademik becerilerin geliştirilmesi (%6,1), oyun sayısının artması ve öğrenme ortamlarının düzenlenmesi (%4,7), çocukların görüşlerinin önemsenmesi (%4,3), akran ilişkilerinin geliştirilmesi, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması ve aile katılımına yer verilmesi (%2,5) gerektiğini belirtmiştir.

Okulda katılım hakkının gerçekleşmesi için etkinliklerin düzenlenmesi gerektiğini belirten anne babalardan bazıları bu görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

"Daha eğlenceli ilgilerini çekebilecek, onlara yönelik aktiviteler olabilir." (A35)

"Çocuğun dikkatini verip, eğleneceği etkinlikler yapılmalı." (B12)

"Daha verimli eğlenceli etkinliklerin hazırlanması katılım süreçlerini geliştireceğine inanıyorum." (B15)

B14 "İlgisini çekecek tarzda görevler verilebilir." ve A164 "Çocukların özgüven kazanması onlara daha fazla sorumluluk verilmesi gerektiğini düşünüyorum." diyerek çocukların sosyal açıdan desteklenmesi gerektiğini, A17 "Öğretmenimizin verdiği eğitimin yeterli ve gerekli olduğunu düşünüyorum." ve B62 "Yeterince aktif katılımın olduğunu düşünüyorum." diyerek katılımın yeterli olduğunu belirtmiştir. A57 "Arkadaşları ile beraber okul dışında vakit geçirebilecekleri etkinlikler düzenlenebilir. Pikniğe, sinemaya, tiyatroya gidilebilir.", B26 "Özgüvenlerini geliştirmek için sosyal, kültürel etkinliklerin yapılması" şeklinde sosyal aktivitelere, B42 "Okuma yazma ve el becerisinin geliştirilmesi", B59 "Okuma yazma faaliyetlerinin gelişmesi" şeklinde akademik becerilere, A89 "Oyun etkinliklerinin düzenlenmesi", B73 "Oyunların çoğaltılması", A124 "Okulda yapılan etkinliklerde materyal çeşitliliği artırılmalıdır." ve B9 "İlgilerini çekebilecek daha fazla eğitici ve öğretici

kitaplar ve oyuncaklar bulunmalıdır.” diyerek öğrenme ortamının düzenlenmesine vurgu yapmıştır. Anne babalardan bir kısmı okulda katılım hakkı için çocukların görüşlerinin önemsenmesi gerektiğini ifade etmiştir:

“Çocuğun fikirlerine değer verip onu dinlemek aile içi ve sınıf içi kararlar alınırken fikirlerini almak.” (A10)

“Çocuklara daha fazla söz hakkı vermek.” (A88)

“Çocuğun kendini etkileyen kararlara katılması.” (A166)

“Çocukların görüşleri saygıyla karşılanmalı zorlama olmamalı.” (B67)

B90 “Öğretmene ve arkadaşlarına karşı saygı ve sevgiye sahip olmasını sağlamaya çalışmak..” A160 “Çocuğun arkadaşları ve öğretmeni ile arası iyi olmalı.” şeklinde belirterek akran ilişkilerini, B22 “Eğitim kurslarının eşit olması gerektiğini düşünüyorum. Çocuklar eşit haklara sahip olmalı..” diyerek fırsat eşitliğini, B46 “Ailelerin biraz daha katılımdaki rolleri artması” ve B83 “Veli toplantısı yapıp çocuklar hakkında fikir toplanması” şeklinde aile katılımını ifade etmiştir. Anne babalardan A55 “Yeterince etkinlik yapılmadığını düşünüyorum.” diyerek okuldaki katılımın yeterli olmadığını, A43 “Öğretmen ve yönetici katılım yöntemlerinin öğretilmesi” şeklinde öğretmen-yönetici eğitimine ve A151 “Çocukların bilgisayar oyunlarından uzaklaştırılması” diyerek teknolojiden uzaklaşmaya vurgu yapmıştır.

Sonuç ve Değerlendirme

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre çocuklar, korunan bireyler olmanın dışında politik haklara sahip bireylerdir (De Boer-Buquicchio, 2008). Sözleşmede, bu hakların uygulanması ve haklar arasındaki ilişkinin ortaya konulması açısından yetişkinlere sorumluluklar verilmiştir (Goldhagen, 2003). Çocukların katılım sürecine ilişkin ilk deneyimlerini kazandığı aile, katılım hakkının gerçekleşmesinde önemli olan faktörlerden biridir (Adhikari, 2016). Bu çalışmada yer alan anne babalar çocuk katılımını en çok gelişimsel görevler ve etkinliklere yüksek düzeyde katılım göstermeleri, en az ise karar verme/görüşlerini ifade etmek şeklinde açıklamıştır. Bu durum, anne babaların çocuklarının küçük yaşta olmaları nedeniyle karar verme yeterliliğine tam olarak sahip olamadıkları, gelişimsel açıdan daha çok desteklenmeye gereksinim duydukları düşüncesinden kaynaklanmış olabilir. Günümüzde anne baba-çocuk ilişkilerine, ebeveynlik rollerine ilişkin verilen önemin artmasına karşın ebeveynlik genel olarak fiziksel, duygusal korunmanın sağlanması ve çocukların eğitim ihtiyaçlarının karşılanması olarak görülmeye devam etmektedir (Pecnik, Matic ve Milakovic, 2016). Yurt içinde (Akgül, 2015; Kızılırmak, 2015) ve yurt dışında (Day ve diğ., 2006; Ruck ve diğ., 2011) yapılan çalışmalarda anne babaların çocuk haklarının bakım ve koruma boyutlarını daha çok vurguladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Dinç (2015) yapmış olduğu çalışmada, okul öncesi çocuklarının anne babalarının seçme ve karar verme haklarına sınırlı düzeyde yer verdikleri sonucuna ulaşmıştır. Hart, Pavlović ve Zeidner (2001) gerçekleştirdikleri çalışmada, farklı ülkelerdeki ailelerin çocukların yaşlarına uygun seçenekler sunma ve kararlar alabilme süreçlerine oldukça sınırlı bir şekilde yer verme eğiliminde olduğu sonucunu elde etmiştir. Nitekim bu çalışmada, ailelerin katılımı gelişimsel görevler açısından tanımladıkları gibi katılım için en çok farklı gelişim alanlarına ait becerilerin en az ise karar verme süreçlerinin geliştirilmesi gerektiğini belirtmeleri tutarlı bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Williams ve diğerleri (2019) 0-5 yaş arasındaki çocukların ev ortamındaki katılım düzeylerini etkileyen faktörleri inceledikleri çalışmada, katılım üzerinde yaş, annenin katılımı ve çocukların sağlık durumları gibi etmenlerin etkili olduğunu belirlemiştir. Alanyazında bilişsel ve fiziksel açıdan gelişimsel yetersizlikleri olan çocukların düşük düzeyde katılıma (Anaby ve diğ., 2012; Soref ve diğ., 2012) sahip oldukları sonucuna ulaşılan araştırmalar da bulunmaktadır.

Bu çalışma kapsamında anne babalar evdeki katılıma örnek olarak en çok çocuklarının ev işlerine yardımcı olmalarını göstermiştir. Karar verme/görüş bildirmeye örnek veren anne baba sayısının az olması ise dikkat çekicidir. Oysaki çocukların görüş ve deneyimleri yetişkinlerden daha farklı olmakla birlikte ailede çocukları karar verme süreçlerine dahil etmek daha iyi kararlar alınmasını sağlayacaktır. Ayrıca çocukların farklı görüşleri ailede nesil farkından kaynaklanan sorunların azalmasına da katkı sağlayacaktır (Lansdown, 2001). Bu çalışmada, anne babalar evde çocukları ile birlikte en çok sosyal aktivitelere ve yemek seçimine karar verirken bilgisayar, tv, film izleme ve oyun süresi alışveriş, kıyafet seçimi, oyun, etkinlik, oda düzeni günlük program, ev işi gibi kendi yaşamlarını ilgilendiren konularda karar vermeye çalıştıklarını belirtmiştir. Ebeveynlerin farklı konularda çocuklarının görüşlerini almaya çalıştıkları, onlara seçim fırsatları vermeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Farklı durumlarda bu karar verme süreçlerinin yansıtılması olumlu bir durum görülmekle birlikte anne babaların çocukları karar verme süreçlerine nasıl dahil edebilecekleri konusunda desteğe ihtiyaç duyabilecekleri düşünülmektedir. Avcı ve Akar Gençer (2017) tarafından yapılan çalışmada da bu araştırmaya benzer şekilde, ebeveynler çocuklarının oyun, oyun malzemesi, beslenme, giyim, boş zaman, aktiviteler, ev ortamı gibi konularda karar verdiklerini belirtmiştir. Türkiye Aile Yapısı Araştırması (2011) çocukların ailede eğlence, ev seçimi, evin düzeni, sosyal ilişkiler, kendilerini ilgilendiren konular ve alışveriş konuları ile ilgili karar verme süreçlerine katıldıklarını belirlemiştir. Bu araştırma sonucundan farklı olarak Gezer Şen (2011) ilkökul çocuklarının anne babalarının aileyi ilgilendiren konularda çocuklarının görüşlerine önem verdikleri fakat özellikle arkadaş ve kıyafet seçimine müdahale etmeyi düşündükleri sonucuna ulaşmıştır.

Mevcut çalışmada anne babalar evde katılım hakkının gerçekleşmesi için çocuklarına destek olmaları/cesaretlendirmelerinin ve ailenin rolünün önemli olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca anne baba tutumlarının, çocuklarını teşvik etmelerinin, aile katılımının, rol model olmanın önemine de değindikleri belirlenmiştir. Az sayıdaki anne baba evdeki katılım için çocuklara söz hakkı vermek gerektiğini belirtmiştir. Kurtdebe Fidan ve Özaydın (2019) ilkököl öğrencilerinin anne babalarının çocuk haklarına ilişkin metaforlarını inceledikleri çalışmada, anne babaların en az katılım hakkına ilişkin metaforlar ürettikleri, çocukların ailede alınan kararlar ile ilgili görüş ve düşüncelerini ifade etmeleri gerektiğini düşündükleri sonucuna ulaşmıştır. Avcı ve Yol (2018) annelerin büyük bir kısmının oyun alanlarında çocuklarının görüşlerini dikkate almadıkları, etkinliği başlatma ve sürdürme fırsatı vermedikleri, korumacı tutumlar sergiledikleri için çocukların katılım sürecini tam olarak destekleyemedikleri sonucunu elde etmiştir. Deb ve Mathews (2012) anne babaların çocuk haklarına yönelik görüşlerini incelediği çalışmada, oldukça az sayıda anne babanın çocukların ifade özgürlüğünün olması gerektiğini belirtmiştir. Stattin ve diğerleri (2011) tarafından yapılan çalışmada, çocukların evdeki katılım süreçleri ile sosyal açıdan desteklenmeleri ve aile ilişkileri arasında önemli bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Kosher (2018)'in çocukların ve anne babalarının çocukların farklı ortamlardaki katılım hakkına yönelik görüşlerini inceledikleri çalışmada, çocukların anne babalarına göre katılım hakkının gerçekleşmesi için gerekli süreçlere daha yatkın oldukları, anne babaların katılıma ilişkin tutumlarının, çocukların katılımını etkilediği ve anne babaların çocukların katılımına ilişkin onlardan daha farklı görüşlere sahip oldukları görülmüştür. Bu araştırmalardan elde edilen sonuçların mevcut araştırmanın bulgularını desteklediği görülürken alanyazında farklı sonuçlara ulaşılan çalışmalar da görülmektedir. Kesayak (2018) ilkököl ve ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerinin ailede çocuk haklarının özellikle yaşama, katılım ve koruma boyutlarında yüksek düzeyde gerçekleştiğini düşündükleri sonucuna ulaşmıştır. Dinç (2015)'in yapmış olduğu çalışmada, ailelerin çocukların katılım hakkına önem verdikleri fakat bireysel farklılıklar, sevgi, saygı gibi unsurlara değinmedikleri belirlenmiştir. Ersoy (2012) ise ilköğretim öğrencilerinin evde haklarının kullanabilmeleri ile ailelerin sosyoekonomik düzeyleri ve disiplin anlayışlarının etkili olduğu, üst sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerin çocuklarının sahip oldukları hakları evde kullanabildiklerini ifade ettikleri sonuçlarına ulaşmıştır. Benzer şekilde Tereseviciene ve Jonyniene (2001) sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarının evde haklarını daha rahatlıkla kullanabildiklerini belirlemiştir. Ailelerin sosyoekonomik düzeylerinin çocuklarına ev ortamında haklarını kullanabilme koşullarını etkili olduğu ve sosyo-ekonomik düzeyin ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları (Kızılırmak ve Alkan Ersoy, 2015; Yeşilkayalı ve Yıldız Demirtaş, 2016; Yurtsever, 2009) ve çocukların katılım haklarını destekleme biçimleri (Avcı ve Akar Gençer, 2017) üzerinde etkili olduğu belirlenen araştırmaların gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu araştırmalar ve mevcut çalışmada çocukların katılım hakkının gerçekleşme düzeyi sadece anne-babaların görüşlerine dayalı olarak incelenmekle birlikte çocukların görüşlerinin incelendiği çalışmalarda da (Coyne, 2008; Kay ve Tisdall, 2016; Miharija ve Kuridža, 2010; Watson, 2008) çocukların görüşlerinin yetişkinler tarafından dikkate alınmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Serbest (2015) çocukların serbest zaman geçirme, oyun ve eğlence faaliyetlerine katılım haklarına ilişkin görüşlerini incelemiş ve çocuklar özellikle oyun ve eğlence etkinliklerine katılma haklarının aileleri tarafından sınırlandırıldığını ifade etmişlerdir. Kent Kükürtücü (2011)'nin yapmış olduğu araştırmaya katılan çocukların büyük bir kısmının çocuk haklarını bilmedikleri ve sadece bir kısmının evde kendi haklarının korunduğunu düşündükleri belirlenmiştir. Evde katılım hakkının gerçekleşmesi için çocuklara gelişen kapasiteleri doğrultusunda rehberlik edilmesi, çocukların kendi görüşlerini oluşturmalarına yardım edilmesi gibi süreçler ebeveyn tutumlarının önemine dikkat çekmektedir (Stattin ve diğ., 2011). Yurtsever Kılıçgün (2015) geleneksel ebeveynlik rolleri ile anne babaların çocuk haklarından bakım ve korunma boyutlarına yönelik tutumları arasında pozitif yönde, kendi kendine karar verme boyutları arasında ise negatif yönde bir ilişki olduğu sonucunu elde etmiştir. Kızılırmak (2015) annelerin anne babalık bilgi düzeyleri ile çocuk haklarının bakım ve koruma boyutları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu, kendi kendine karar verme boyutları arasında ise anlamlı bir ilişki olmadığını belirlemiştir.

Bu araştırmaya katılan anne babalar, okulda katılıma örnek olarak en çok çocukların etkinliklerde yer almalarını vermiştir. Anne babalar bunun dışında okuldaki katılıma oyun, kurallara uymak/sorumluluk, gelişimsel görevler, aile katılımı gibi örnekler de vermiştir. Ayrıca anne babalar, okulda katılım hakkının gerçekleşmesi için en çok etkinliklerin düzenlenmesi ve çocukların sosyal açıdan desteklenmesi gerektiğini en az ise öğretmen-yönetici eğitimine, teknolojiye uzaklaşmaya gereksinim duyulduğunu ifade etmiştir. Okulda katılım hakkının gerçekleşmesi için çocukların görüşlerinin önemsenmesi gerektiğini belirten anne baba sayısının ise oldukça az olduğu dikkat çekmektedir. Anne babalar ayrıca sosyal aktivitelerin ve akademik becerilerin geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Özcan Koçak (2020) yaptığı çalışmada, eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin çocuklarının sosyalleşme ve akran ilişkilerine, düşük olan ebeveynlerin ise ilkökula hazırlık sürecine odaklandığını belirtmiştir. Ebeveynler ayrıca çocuklarına gerekli bilişsel kazanımların verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu şekilde görüş bildirmeleri ailelerin katılıma ilişkin bir farkındalığa sahip oldukları fakat bunun hangi koşullarda nasıl bir yol izlenerek sağlanması gerektiği ile ilgili bilgi ve deneyime gereksinim duydukları şeklinde açıklanabilir.

Alanyazında ailelerin çocuk hakları ile ilgili bilinçlenmesi gerektiğini vurgulayan (Faiz ve Kamer, 2017; Kozikoğlu, 2019; Uçuş ve Şahin, 2012) çalışmaların yanısıra ailelere verilen çocuk hakları eğitimi programının (Washington, 2010) ailelerin çocuk haklarına yönelik bilgi düzeylerinde artışı sağladığı sonucuna ulaşılan bir çalışma da bulunmaktadır. Edwards ve

diğerleri (2020) aile grup konferanslarının çocukların ailede alınan karar verme süreçlerine dahil olabilmeleri ve ailelerin ortak karar verme süreçlerini olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. Ailede kendilerini ilgilendiren kararlar ile ilgili görüşlerini ifade edebilmeleri konusunda çocuklara gerekli desteğin sunulması ailelerin Sözleşme'deki Madde 5'e uygun bir şekilde davranmalarını sağlayacaktır. Çocukların görüşlerini dikkate almak ve karar verme süreçlerine dahil etmek yetişkin çocuk etkileşiminde ve yetişkinlerin çocuklara ilişkin bakış açılarında büyük değişimleri gerekli kıldığı için ailede katılım hakkının gerçekleşmesi zaman alıcı bir süreçtir (Miharija ve Kuridža, 2010). Ailelerin otoritelerini kaybetme korkusu yaşadıkları için çocuklarının görüşlerini dikkate almada zorlandıkları vurgulanmaktadır (Lansdown, 2001). Aileler çocuklarını dinleyerek ve görüşlerini dikkate alarak onlara saygı duyduklarını gösterirler ve başkalarına saygı duyma konusunda çocuklarına rol model oldukları düşünüldüğünde (Pecnik, Matic ve Milakovic, 2016), anne babaların ebeveynliği ilişkin sorumluluklarını yerine getirebilmeleri ve ailede katılım hakkının gerçekleşebilmesi Sözleşme'de Madde 18'de vurgulanmaktadır (Çocuk Hakları Avrupa Konseyi, 2012). Aileleri çocukların katılım hakkı ile ilgili bilinçlendirmeye yönelik aile eğitimi programları geliştirilebilir ve bu programların etkileri üzerine geniş kapsamlı çalışmalar, projeler gerçekleştirilebilir. Aileler için çocuğun katılım hakkı, ev ve okul yaşamında görüşlerinin dikkate alınmasını ele alan seminerler, toplantılar düzenlenebilir. Çocukların katılım hakkına yönelik toplumsal anlamda bilinçlenmeyi sağlamak amacıyla kitle iletişim araçlarından yararlanılabilir. Anne babaların, çocukların, eğitimcilerin, çocuklar üzerine çalışan uzmanların çocuk katılımı üzerine görüşlerinin karşılaştırılmasına dayalı çalışmalar gerçekleştirilebilir.

Kaynakça

- Adhikari, H. (2016). Children's participation decision making process in the family affairs of female commercial sex workers (FCSWS) and its' impact. *Journal of Alternative Perspectives in the Social Sciences*, 8(1), 99-111.
- Akgül, M. Ş. (2015). *İlkokul öğrenci velilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Akyüz, E. (2016). *Çocuk hukuku*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Anaby, D., Law, M., Hanna, S., & Dematteo, C. (2012). Predictors of change in participation rates following acquired brain injury: Results of a longitudinal study. *Developmental Medicine and Child Neurology*, 54, 339-346. doi: 10.1111/j.14698749.2011.04204.x
- Avcı, N. ve Akar Gençer, N. (2017). Ebeveynlerin gözünden çocuğun kendi yaşamına katılma hakkı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(53), 546-555. doi: 10.17719/jisr.20175334143
- Avcı, N. ve Yol, F. (2018). Mother-child communication in terms of the child's right to participation: playground dialogues. Efe, R., Koleva, I., Atasoy, E., & Cürebal, İ. (Eds.) *Developments in educational sciences* (pp.335-353). Sofia: St. Kliment Ohridski University Press Sofia.
- Başaran, İ. E. (2005). *Eğitim psikolojisi: Gelişim, öğrenme ve ortam* (6. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi, (2009). *Çocuk haklarına dair sözleşme genel yorum no: 12 çocuğun dinlenilme hakkı*. Cenevre: Elli Birinci Oturum.
- Cherney, I. D. (2010). Mothers', fathers', and their children's perceptions and reasoning about nurturance and self determination rights. *International Journal of Children's Rights*, 18(1), 79-99.
- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry & research design choosing among five approaches* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Coşgun, G. (2019). *Ebeveynlerin çocuk katılımı hakkına yönelik görüşlerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Coyne, I. (2008). Children's participation in consultations and decision-making at health service level: A review of the literature. *International Journal of Nursing Studies*, 45(11), 1682-1689.
- Çocuk Hakları Avrupa Konseyi (2012). *Council of Europe Recommendation on the participation of children and young people under the age of 18*. http://www.coe.int/t/dg3/children/keyLegalTexts/ParticipationSept2012_en.pdf Erişim tarihi: 21.10.2020
- Çocuk Hakları Avrupa Konseyi (2016). *Council of Europe Strategy for the Rights of the Child (2016-2021)*. https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016_066cff8 Erişim tarihi: 21.10.2020

- Day, D. M., Peterson-Badali, M., & Ruck, M. D. (2006). The relationship between maternal attitudes and young people's attitudes toward children's rights. *Journal of Adolescence*, 29(2), 193-207.
- Deb, S. & Mathews, B. (2012). Children's rights in India: Parents' and teachers' attitudes, knowledge and perceptions. *International Journal of Children's Rights*, 20(2), 241-264.
- De Boer-Buquicchio M (2008) Preface. In: Council of Europe (ed.) International Justice for Children. Belgium Council of Europe.
- Detrick, S. (1999). *A commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*. The Hague: M. Nijhoff Publishers.
- Deveci, H. (2011). (Ed.) Okulöncesinde demokrasi eğitimi ve çocuk haklarında çevre okul aile işbirliği. *Okulöncesinde demokrasi eğitimi ve çocuk hakları*. (s.119-142) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Dillen, A. (2006). Children between liberation and care: Ethical perspectives on the rights of children and parent child relationships. *International Journal of Children's Spirituality*, 11(2), 237-250. doi: 10.1080/13644360600797230
- Dinç, B. (2015). Okulöncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların ebeveynlerinin çocuk hakları eğitimi konusundaki görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 7-25. doi:10.14689/issn.21482624.1.3c1s1m
- Edwards, D., Parkinson, K., Fisher, T., & Owen, J. (2020). Looked after children as decision makers: Family group conferences in practice. *Child Care in Practice*, 26(3), 318-330. doi: 10.1080/13575279.2019.1575186
- Erbay, E. (2010). *Türkiye'de çocuk hakları*. Ankara: Maya Akademi.
- Ersoy, A. F. (2011). İlköğretim öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin algıları. *İlköğretim Online*, 10(1), 20-39.
- Ersoy, A. F. (2012). Vatandaşlık eğitiminde ihmal edilen bir alan: Evde ve okulda çocuk haklarının eğitimi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 4(2), 359-376.
- Faiz, M., & Kamer, S. T. (2017). Prospective teachers' opinions concerning children's rights. *Journal of Education and Learning*, 6(3), 118-128. doi: 10.5539/JEL.V6N3P118
- Genç, S. Z. ve Güner, F. (2016). *Çocuk hakları bağlamında medyaya ilişkin aile görüşleri (Çanakkale İli Örneği)*. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(26/2), 1-23.
- Gezer Şen, B. (2011). *Çocuk sosyolojisi bağlamında ailelerin çocuklarına bakış açılarının değerlendirilmesi (Elazığ ili örneği)*. Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Goldhagen, J. (2003). Children's rights and the United Nations Convention on the Rights of the Child. *Pediatric* 112(3), 742-745.
- Hart, S. N., Pavlović, Z., & Zeidner, M. (2001). The ISPA cross-national children's rights research project. *School Psychology International*, 22(2), 99-129. doi: 10.1177/0143034301222001
- Howe, R. B. & Covell, K. (2005). *Empowering children: Children's rights education as a pathway to citizenship*. London: University of Toronto Press.
- Kay, E., & Tisdall, M. (2016). Subjects with agency? Children's participation in family law proceedings. *Journal of Social Welfare and Family Law*, 38(4), 362-379. doi:10.1080/09649069.2016.1239345
- Kent Kükürtçü, S. (2011). *5-6 yaş çocuklarının ailelerinin ve öğretmenlerinin kullandıkları disiplin yöntemlerinin çocuk hakları ile ilişkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kent Kükürtçü, S. (2019). *Çocuk hakları ve demokrasi eğitiminin çocukların demokratik davranışlarına etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kesayak, Y. (2018). *Ailede çocuk haklarının uygulanma düzeyine ilişkin ebeveyn görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi, Kastamonu.
- Kızılırmak, K. (2015). *Ankara il merkezinde yaşayan 61-72 aylar arasında çocuğu olan annelerin, çocuk hakları ve anne olmaya ilişkin bilgi düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kızılırmak, K. ve Alkan Ersoy, Ö. (2015). İlkokul birinci sınıfa devam eden çocukların annelerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının incelenmesi (Ankara örnekleme). *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(2), 523-541.

- Kiely, P. (2005). The voice of the child in family group conferencing model. In J. Mason & T. Fattore (Eds), *Children taken seriously: In theory, policy and practice*. London: Jessica Kingsley.
- Kosher, H. (2018). What children and parents think about children's right to participation. *The International Journal of Children's Rights*, 26(2), 295-328.
- Kozikoğlu, İ. (2019). Okul öncesi öğretmenlerinin çocuk hakları ve çocuk katılım hakkına ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 3(2), 380-405.
- Kurtdede Fidan, N. ve Özaydın, A. (2019). Ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin metaforik algıları. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9(2), 361-378.
- Lansdown, G. (2001). *Promoting children's participation in democratic decision-making*. Siena-Italy: UNICEF.
- Lansdown, G. (2005). *The evolving capacities of the child*. Florence: UNICEF Innocenti Research Centre.
- Lansdown, G. (2010). The realisation of children's participation rights: Critical reflections. In B. Percy-Smith & N. Thomas (Eds.), *A handbook of children and young people's participation. Perspectives from theory and practice* (pp. 11-23). London: Routledge.
- Mason, J. (2008). 'A children's standpoint: Needs in out-of-home care'. *Children & Society*, 22(5), 358-369.
- Miharija, M., & Kuridža, B. (2010). *Opinions and attitudes of children and youth in Croatia*. Zagreb: UNICEF Ured za Hrvatsku.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Monaghan, M., Horn, I. B., Alvarez, V., Cogen, F. R., & Streisand, R. (2012). Authoritative parenting, parenting stress, and self-care in pre-adolescents with type 1 diabetes. *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings*, 19(3), 255-261. doi:10.1007/s10880-0119284-x
- Özcan Koçak, N. (2020). *Ebeveynlerin okul öncesi eğitim kurumundan beklentilerinin ve bu beklentilerinin karşılanma durumunun incelenmesi (Aksaray ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi, Aksaray.
- Özdemir Doğan, G. (2017). *Çocuk hakları eğitiminde uzman sınıf öğretmenlerinin perspektifinden etkili çocuk hakları eğitimi: Anlayışlar ve uygulamalar*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Özdemir Uluç, F. (2008). *İlköğretim programlarında çocuk hakları*. Doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Pecnik, N., Matic, J., & Milakovic, A. T. (2016). Fulfillment of the child's participation rights in the family and the child's psychosocial adjustment: Children's and parents' views. *Rev. soc. polit., god. 23, br. 3*, 399-421. doi: 10.3935/rsp.v23i3.1382
- Polat, O. (1997). *Çocuk hakları nedir?* İstanbul: Analiz Yayınları.
- Polat Unutkan, Ö. (2008). İnsan hakları, çocuk hakları ve eğitimi. A. Oktay (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* (98-120). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ruck, M. D., Tenenbaum, H., & Willenberg, I. (2011). South African mixed-race children's and mothers' judgments and reasoning about children's nurturance and self-determination rights. *Social Development*, 20(3), 517-535. doi: 10.1111/j.1467-9507.2011.00607.x/pdf
- Serbest, Senem. (2015). *9-13 yaş çocuklarının dinlenme, serbest zaman geçirme, oyun ve eğlence faaliyetlerine katılma haklarına ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Soref, B., Ratzon, N. Z., Rosenberg, L., Leitner, Y., Jarus, T., & Bart, O. (2012). Personal and environmental pathways to participation in young children with and without mild motor disabilities. *Child: Care, Health and Development*, 38(4), 561-571. doi:10.1111/j.13652214.2011.01295.x
- Stattin, H., Persson, S., Burk, W., & Kerr, M. (2011). Adolescents' perceptions of the democratic functioning of their families. *European Psychologist*, 16(1), 32-42. doi: 10.1027/1016-9040/a000039
- Şallı İdare, F. (2018). *Okul öncesi eğitim ortamlarında çocuk katılımı ile ilgili çocukların ve öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Taşkın, A. (2019). *Çocuk hakları konusunda ebeveyn tutumları ile ortaokul öğrencilerinin farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Giresun Üniversitesi, Giresun.

- Tatlı, S., Selimoğlu, H. ve Bademci, D. (2012). Çocukları okul öncesi eğitime devam eden annelerin aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(3), 101-114.
- Tereseviciene, M., & Jonyniene, Z. (2001). Students' perceptions of their rights in Lithuania. *School Psychology International*, 22(2), 152-173. doi: 10.1177/0143034301222003
- Turupcu, A. ve Gültekin Akduman, G. (2015). Okul öncesi eğitim ve çocuk hakları. Uyanık Balat, G. (Ed.) *Okul öncesi eğitime giriş* (ss.235-252). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Türkiye'de Aile Yapısı Araştırması (2011). T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara.
- Uçuş, Ş. ve Şahin, A. E. (2012). Çocuk hakları sözleşmesi'ne yönelik öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin görüşleri. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3, 25-41.
- United Nations Children's Fund. (2004). *The convention on the rights of the child*. Ankara: UNICEF Turkey.
- Washington, F. (2010). 5-6 yaş grubu çocuklarına uygulanan aile katılımlı çocuk hakları eğitimi programının etkililiğinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Watson, P. (2008). Pre-school children frequently seen but seldom heard in nursing care. *Nursing Praxis in New Zealand*, 24(3), 41-48.
- Williams, U., Law, M., Hanna, S., & Gorter, J. W. (2019). Personal, environmental, and family factors of participation among young children. *Child: Care Health and Development*, 45(3), 448-456. doi: 10.1111/cch.12651
- Yeşil, R. (2002). *Okul ve ailede insan hakları ve demokrasi eğitimi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yeşilkayalı, E. ve Yıldız Demirtaş, V. (2016). İlköğretim öğrencilerinin ebeveynlerinin çocuk haklarına yönelik tutumları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(13), 119-140.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (10. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yurtsever, M. (2009). *Ebeveyn çocuk hakları tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve anne babaların çocuk haklarına yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Yurtsever Kılıçgün, M. (2015). Çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumları ile ebeveynlik rolleri arasında ilişki. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(2), 511-522.

Extended Abstract

Aim and Scope

The fact that children should take part in society as active participants as it is stated in the United Nations Convention on the Rights of the Child and that families are emphasized as supporters of these rights promotes the democratic development of family relations (Pecnik, Matic, and Milakovic, 2016). The Council of Europe on the Rights of the Child (2016) advocates children's rights in all areas of their lives, including the family environment. Article 3 of the Convention stipulates the protection of the high benefit of children in all cases involving children and different articles stipulate the responsibilities of parents (UNICEF, 2004). Article 5, which emphasizes family guidance by taking into account children's developing capacities, is very important in the implementation of children's right to participate (Lansdown, 2005). The Convention on the Rights of the Child emphasizes that families should be educated on children's rights and that the education programs developed for families include the participation of children in decision-making in the family, caring for their opinions and supporting their developing capacities (United Nations Committee on the Rights of the Child, 2009).

There is a limited number of studies that have been conducted on the attitudes of preschool children's families towards children's rights (Kızıllırmak, 2015; Yurtsever, 2009) and their opinions (Dinç, 2015). It has been observed that a study examining the opinions of both mothers and fathers on children's right to participate at home and in school has not been conducted yet. Based on all these, the study aims to examine the opinions of the parents of the children attending preschool education about the children's participation rights.

Methods

The phenomenology design one of the qualitative research methods was used in this study, which aims to examine the opinions of parents on children's right to participate. The participants of this study were consists of parents of five- to six-year-old children attending kindergartens and nursery classes of elementary schools affiliated to Afyonkarahisar Provincial Directorate of National Education in 2020-2021 academic year. The participants of this study were a total of 270 (Mother=175, Father=95) parents selected by convenience sampling method who volunteered to participate in the study.

The researcher used an opinion form that included demographic information about parents and a total of eight open-ended questions about their opinions on children's right to participate at home and in school. This form was submitted to the opinion of three field experts in order to ensure internal validity. Two of the questions in the form were changed upon the feedback from the experts and the form was sent to two mothers and two fathers within the scope of the pilot study. The questions were determined to be understandable from the answers provided to the questions and the form was finalized. Ethics committee approval for this research was granted by Afyon Kocatepe University Social and Human Sciences Scientific Research and Publication Ethics Committee dated 27.10.2020 and numbered 10. The data of the study were collected via an online form and the parents who participated in the research were informed about the purpose of the research. The descriptive analysis method was used to analyze the data obtained from the research. Frequency and percentage values of the demographic characteristics and questions used in the study were calculated. Mothers (M1, M2, M3...) and fathers (F1, F2, F3...) in the sample group of the study were given a code number and direct quotations were made from their opinions.

Findings

Parents defined children's participation as the high level of participation in developmental tasks and activities the most and as the decision making/expressing opinions the least. They stated that for participation, motor and social-emotional skills required the most development and decision making, family participation and skills in all areas the least. Regarding participation at home, they gave the example of deciding for household chores most frequently and social activities the least. Regarding participation at school, they gave the example of participating in activities most frequently. They stated that they decided on social activities and meal selection most frequently with their children at home and all issues least frequently. They stated most frequently that they should support and encourage their children most to realize participation at home and that family mattered; they gave the least importance to self-care skills. They stated that for participation at school more activities should be organized and children should be socially supported; they stated that the training of teachers and the need for distancing from technology was the least needed.

Conclusion

It was determined that parents had an awareness of participation, but they needed knowledge and experience about how this should be achieved and under what conditions. In addition, it is thought that parents may need support on how to involve children in decision-making processes although their reflection of decision-making processes in different situations is positive. Family education programs might be developed to raise awareness of children's right to participate and extensive studies and projects might be conducted on the effects of these programs. Seminars and meetings for families might be organized that discuss children's right to participate and their opinions at home and in school. Mass media may be used to raise awareness of children's right to participate in a social sense. Studies may be conducted based on comparing the opinions of parents, children, educators, and experts studying children about child participation.